

Mensen met een visuele beperking

Mobiliteit en toegankelijkheid vraagt om maatwerk

Hoewel 84 procent van de totale Nederlandse bevolking werkt, werkt van de 300.000 blinden en slechtzienden in Nederland slechts 29 procent. En dat terwijl een groot deel van die groep wel kan en ook wil werken. Hulpmiddelen en voorzieningen kunnen bijdragen aan de arbeidsparticipatie. Zeker wanneer deze tijdig worden ingezet.

TEKST | Diederik Wieman

De cijfers zijn afkomstig uit een onderzoek dat de VU twee jaar geleden publiceerde en geeft een goed beeld van de stand van zaken. De onderzoekers gebruikten microdata die beheerd worden door het CBS. In dit geval ging het om de gegevens van mensen die Zintuiglijke gehandicaptenzorg declareerden (verzekerde zorg). Het arbeidspercentage voor deze groep komt volgens het onderzoek uit op 29% en is dus fors lager dan dat van de Nederlandse populatie (84%). Van de visueel beperkten die in de onderzoeksperiode een baan hadden, werken relatief veel personen minder dan 35 uur per week. Opvallend is verder dat gemiddeld een lager bruto loon hebben en dat de populatie relatief vaker geen startkwalificatie heeft.

Barrières

Dat de arbeidsparticipatie laag is, valt goed te begrijpen. Wie niet of slecht ziet heeft te maken met allerlei barrières. Zo is Nederland lang niet zo toegankelijk als zou moeten en is mobiliteit niet vanzelfsprekend. Gebouwen,

de openbare ruimte, maar bijvoorbeeld ook softwareprogramma's houden niet altijd rekening mee. Projectcoördinator Anneke Berkhout en projectmedewerker Ton van Weerdenburg van de Oogvereniging, vertelden over mobiliteit van tijdens een kennisdag georganiseerd door landelijke divisie UWV Voorzieningen en Re-integratiemiddelen (VRIM).

Anneke is slechtziend vanaf haar geboorte en Ton heeft kokervisus, een aandoening die in de loop der jaren bij hem verergerde. Beiden moeten ze dagelijks hindernissen nemen om op hun afspraak of werk te komen. Uit hun verhaal blijkt vooral dat energie een belangrijke component is. Anneke: 'Lopen met een stok kost gewoon veel energie. Als ik niet mijn volle aandacht erbij heb gaat het fout. Of het regent. Wanneer ik een capuchon opdoe hoor ik minder goed of er paaltjes staan en hoe ver de huizen van het trottoir staan. Laatst liep ik door de regen van het winkelcentrum naar de bushalte, een route die ik duizend keer gelopen heb. Kom ik dus toch gewoon op het parkeerterrein uit.'

Voor visueel beperkten met een hulphond zijn de problemen niet minder, blijkt uit de woorden van Ton. 'Als ik niet goed oppas, neemt de hond de verkeerde afslag en kom ik op een heel ander punt aan. Of je moet op een industrieterrein zijn, waar vaak geen voetpaden zijn en de vrachtauto's langs je oren rijden. Het is gevaarlijk en kost bakken energie. Dat betekent ook dat iemand misschien al vermoeid op het werk aankomt. Daarom moet je iedere keer afwegen: hoe kom ik het er het makkelijkst.'

Verkennen

Als het om nieuwe routes gaat, heeft Anneke een tweesporenbeleid. 'Is het een eenmalige route, dan kijk ik in de reisplanner welk trein, bus of tram ik moet nemen en

VROEGTIJDIG INZETTEN

Niet wachten op tweede spoor. Arbeidsdeskundigen eerder in proces inschakelen

Wanneer een werknemer uitvalt door een slechte visus is het zaak om zo snel mogelijk arbeidsdeskundige expertise in te schakelen. Volgens Anneke Berkhout van de Oogstichting is het niet handig om te wachten tot het eerste ziektejaar is verstreken. 'De werknemer moet al wennen aan het feit dat hij slecht ziet. Wanneer je dan ook nog eens moet re-integreren bij een andere werkgever, maak je het allemaal nog ingewikkelder.' Wanneer eerder in het ziekteproces wordt ingegrepen, kan de medewerker met de juiste hulpmiddelen wellicht in het eigen werk of bij de eigen werkgever, in een vertrouwde omgeving, re-integreren.

hoelang het daarna nog lopen is. In een stedelijke omgeving waag ik de gok om dat laatste stuk te lopen. Maar is het in een buitenomgeving of op een industrieterrein, dan moet ik toch een taxi of iets anders regelen. Want als je verdwaalt en je komt niemand tegen om de weg te vragen, wordt het lastig. Als het een route is waar ik vaker naar toe moet, ga ik deze eerst met iemand verkennen. Dat is voor mij een goede manier, maar dat wil niet zeggen dat iedereen het ook kan. De een is beter in oriënteren dan de ander.'

Het openbaar vervoer is over het algemeen goed toegankelijk. Er zijn geleide lijnen op de grond, braillebordjes op trapleuningen en bij liften. Maar het kan beter, vindt Ton. 'We lobbyen momenteel om de route tussen trein- en busstations goed vindbaar te maken. Vaak kom je vanuit het treinstation midden op een plein terecht en weet je niet waar de bussen staan.'

Meedenken

Eenmaal op de bestemming houden de uitdagingen niet op, zo blijkt uit hun woorden. 'Dan sta je uiteindelijk voor het pand en kun je de bel niet vinden. Of de receptie zit niet op en logische plek. Gebouwen met meerdere bedrijven hebben vaak alleen een bord waarop staat op welke verdieping je moet zijn. Dat is voor ons niet te lezen', aldus Anneke. Ze tipt ook arbeidsdeskundigen.

In Nederland ontwikkelde smart-phone-app die op basis van kunstmatige intelligentie (AI) allerlei soorten tekst van elk oppervlak leest, gezichten herkent, de omgeving beschrijft, barcodes scant en kleuren herkent. Envision heeft ook een bril met vergelijkbare functies, gebaseerd op Google Glass. <https://www.letsenvision.com/>

(Foto: Envision)

(WERK)VOORZIENINGEN VOOR MENSEN MET VISUELE BEPERKING NAAR ÉÉN LOKET: UWV

Visueel beperkten die onder de Participatiewet vallen, moeten voor voorzieningen en technische werk-aanpassingen nu nog bij hun gemeente aankloppen. Vanaf 2024 echter kunnen zij voor beoordelingen en verstrekkingen, zoals een brailleleesbril of een voorleeshulp, bij UWV terecht. Daarmee worden werkvoorzieningen voor alle mensen met een visuele beperking - ongeacht onder welke wet ze vallen - bij een loket onder gebracht. Voor mensen met een auditieve beperking was dat al eerder het geval. Gemeenten waren sinds de invoering van de p-wet in 2015 verantwoordelijk voor het toekennen van bepaalde voorzieningen voor visueel beperkten. Maar omdat per gemeente zo'n aanvraag slechts af en toe voorkomt, is er maar weinig expertise aanwezig. Ook waren budgetten niet altijd toereikend. Een probleem dat via de UWV-route niet speelt. Ook is er bij UWV veel expertise aanwezig waardoor mensen met een visuele beperking beter kunnen worden geholpen. De voorzieningen die via UWV aangevraagd kunnen worden moeten echter wel werk-gerelateerd zijn. Voorzieningen die in het leefdoelgebied nodig zijn lopen zoals nu al het geval is via de Zorgverzekeringswet en de WMO.

'Denk mee wanneer je een afspraak hebt met een visueel beperkte cliënt. Kan hij mijn kantoor wel vinden? Wil hij misschien opgehaald worden bij de balie of de bushalte? Bespreek het van tevoren.'

Eten en drinken is vaak ook een horde die genomen moet worden. Koffieautomaten met touch screens, een bedrijfsrestaurant met selfservice buffet. 'Het wordt niet op prijs gesteld wanneer we gaan voelen wat er allemaal ligt.' Ton: 'En waar laat je de hond uit als je op kantoor werkt? Vaak zijn er geen uitlaatveldjes in de buurt van kantoren. Je moet dan misschien extra ver lopen en dat kost tijd die je ook gegeven moet worden.'

Privacy

De werkplek zelf zorgt ook vaak voor problemen. Een kantoortuin is lastig vanwege de omgevingsgeluiden die storend kunnen zijn. Omgekeerd is het ook hinderlijk wanneer visueel beperkte met een spraakvoorzieningen op de computer werkt. De privacy is dan bovendien in het geding. Dat geldt ook voor een extra groot beeldscherm.

Foto links: De gratis app Earcatch bevat audiodescriptie voor een groot aantal films, televisieseries en voorstellingen. www.earcatch.nl of <https://allesoveraudiodescriptie.nl/>

Foto midden: Trillende GPS. De N-Vibe app geeft trilsignalen door aan een armband die de gebruiker om allebei de polsen draagt. www.babbage.com

Foto rechts: Orcam MyEye scant en leest volledige pagina's in één keer zowel van papier als beeldscherm maar kan ook gezichten, barcodes, kleuren en geld herkennen. <https://explore.orcam.com/nl/>

Ton: 'Ik heb meegemaakt dat ik achter een groot scherm aan het werk was en een collega aan de andere kant van de ruimte zei: "dat hoeft je niet te doen hoor, dat is al afgehandeld." De letters zijn zodanig, dat je van grote afstand mee kunt lezen.' Flexplekken zorgen weer voor andere problemen. Anneke: 'Je moet dan telkens weer een werkplek zien te vinden. Of je afvragen waar je collega nu weer zit.'

Individueel

Een ander punt dat ze benadrukken is dat visuele beperkingen in vele soorten en maten komen en dat daardoor ook geen twee personen hetzelfde zijn. Voorzieningen moeten daarom echt op het individu worden afgestemd. Ton: 'Ik krijg van reizen met openbaar vervoer energie, maar een ander komt doodmoe aan op zijn werk.' Niet alle blinden of slechtzienden kunnen met braille uit de voeten. Volgens Anneke is dat eigenlijk alleen maar goed onder de knie te krijgen wanneer je daar heel vroeg mee begint. Ton: 'Ik heb het op latere leeftijd geleerd, maar ik doe een

AKC OP KENNISDAG

Behalve de expertisecentra voor visueel beperkten en enkele hulpmiddelenleveranciers was ook het AKC op de UWV-kennisdag met een stand aanwezig. Het AKC organiseerde tevens een goedbezochte workshop. Marianne Holleman: 'We hebben iets over het AKC verteld en waarom we wij ons ook inzetten voor arbeidsparticipatie van mensen met een visuele beperking. Uit onderzoek blijkt namelijk dat die flink achterblijft en dat de inzet van arbeidsdeskundigen daarin verbetering kan brengen.' Programmamanager Vincent Braun bracht vervolgens de vernieuwde leidraad Werkvoorzieningen onder de aandacht en een AD-Voorbeeldcasus over een cliënt met een visuele beperking.

Erwin Audeaerde ging tenslotte in op de belangrijke rol die letselschade arbeidsdeskundige spelen. Aan de hand van een casus over een door NAH visueel beperkte mbo'er, vertelde hij over de taken en functies van de AD in letselschade. Die is in feite probleemoplosser, Participatiedeskundige en "tovenaar". (Zie ook het artikel over de herziene leidraad Werkvoorzieningen op pagina 25)

uur over een A4 tekst schrijven en dat is veel te lang. Ik werk daarom volledig met spraak. Je moet met braille actief zijn, het continu gebruiken, anders ben je de vaardigheid zo weer kwijt.'

Ook maakt het groot verschil of iemand vanaf de geboorte visueel beperkt is of op latere leeftijd slecht zicht krijgt. 'Vooral de groep mensen die op latere leeftijd met een visuele beperking uitvalt en in de Wia terecht komt heeft het mentaal zwaar', stelt Anneke.

Ook de eventuele progressie van een beperking speelt een rol, net als de aandoening zelf. Is het kokervisie, of juist het centraal deel dat is uitgevallen of kun je niet meer aan de zijkant zien. Ton: 'Veel mensen hebben last van licht, anderen hebben juist weer licht nodig. Het kan helpen of belemmeren, dat is echt voor iedereen verschillend. Als je het over mobiliteit hebt, kunnen sommige mensen zich beter oriënteren als het schemert, anderen hebben ontzettend veel licht nodig. De een heeft daarom geen vervoersvoorziening nodig, de ander wel, maar misschien alleen om in de donkere wintermaanden op het werk te komen.'

Thuiswerken

De coronapandemie stelde ook visueel beperkten voor uitdagingen. Veel bedrijven schakelden over op thuiswerken. Anneke: 'Ik bleef tijdens corona gewoon reizen, want ik was veel te bang om mijn vaardigheden te verliezen.' Maar thuiswerken is ook voor een uitkomst, stelt Ton. 'Het scheelt veel reisbewegingen waardoor je energie overhoudt.' Wel vraagt thuiswerk om extra voorzieningen. 'Want we hebben wel hulpmiddelen nodig. Een leesregel kun je nog wel in je tas meenemen vanaf je werk. Maar het wordt al lastiger als je een vergrotingsapparaat of een grote monitor gebruikt, dat kun je

TASKFORCE ARBEID

Vorig jaar mei werd de Taskforce Arbeid opgericht, een organisatie die meer hulp wil voor slechtzienden bij het vinden van de juiste baan. Tot de initiatiefnemers behoren mensen met een visuele beperking én een goede baan zoals Marcel Oosterveer (burgemeester van Waalre), Tjidde Bos (sociaal consultant en lid van de OR bij Gemeente Groningen) en Bram Schultinge (jurist en beleidsmedewerker bij de Provincie Drenthe). De Taskforce is al diverse keren in politiek Den Haag geweest om aandacht te vragen voor de problematiek.

V.l.n.r. Taskforce Arbeid-leden Marcel Oosterveer en Gabriele Schoen, samen met Tweede Kamerlid Daan de Kort (VVD) die zelf in 2008 werd getroffen door een oogziekte.

allemaal niet met je meeslepen. Dat betekent dus misschien dat we dubbele voorzieningen nodig hebben.' Ton tenslotte: 'Als je dit allemaal hoort kun je je afvragen: "Waarom zou ik ze in vredesnaam aan werk helpen? Geef ze een uitkering en laat ze thuiszitten." Doe dat alsjeblieft niet', zo benadrukt hij. 'Werken is leuk. Werken is belangrijk. Ik zou niet anders willen. Bovendien kunnen we ook een waardevolle toevoeging zijn. Tijdens mijn monteurstijd werd ik vaak voor speciale klussen gevraagd omdat ik op mijn gevoel meer kon dan anderen. Bekijk het ook eens van die kant.'

Kijk voor meer informatie:

www.bartimeus.nl
www.visio.org
www.oogvereniging.nl
www.uvw.nl/particulieren/voorzieningen/

Leveranciers

(van hulpmiddelen voor blinden- en slechtzienden):

www.babbage.com
www.optelec.nl
<https://lexima-reinecker.nl/>

